

**Programma van maatregelen
Edegem – Jan Verbertlei en Buizegemlei**

Liesbeth Claessens

Temse
2019

Gemotiveerd advies

Het was tot op heden enkel mogelijk een bureauonderzoek (projectcode 2018J230) en een landschappelijk bodemonderzoek (projectcode 2018L13) uit te voeren. Bijkomend vooronderzoek blijkt echter nodig en dient te verlopen via een uitgesteld traject. De opdrachtgever wenst eerst meer zekerheid te hebben omtrent het verkrijgen van een vergunning, voor bijkomende kosten ten aanzien van archeologisch vooronderzoek te maken.

Het bureauonderzoek toont aan dat het onderzoeksgebied een hoog archeologisch potentieel kent. Er is een concrete verwachting naar sporen van bewoning uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de middeleeuwen (met zowel vertegenwoordiging van sporen uit de vroege, de volle en de late middeleeuwen) en de nieuwe tijd, en sporen van begraving uit de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd en de volle middeleeuwen. Op basis van het lange gebruik van het terrein als akkerland, sinds de 18de eeuw en tot het terrein ten laatste in 1971 bebouwd raakte, wordt een goed bewaard bodemarchief verwacht. Aan de andere kant zijn er ook aanwijzingen dat het bodemarchief mogelijk enigszins aangetast is. We denken dan aan de huidige bebouwing en verharding op het terrein, maar mogelijk ook aan erosie die na de metaaltijden te situeren is en sporen van laatmiddeleeuwse ontginning. Momenteel is er dus wel nog wat onduidelijkheid over de bewaringstoestand van het bodemarchief. De geplande werken zullen een negatieve impact op het bodemarchief hebben in een zone van ca. 1276 m². Gezien het archeologisch potentieel van het terrein is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in de zone waar bodemingrepen gepland worden.

Omwille daarvan werd een landschappelijk booronderzoek uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt dat de bewaring van de natuurlijke aardkundige eenheden op het terrein zeer slecht is. Omwille daarvan worden geen relevante archeologische resten meer verwacht uit de periode van de steentijd tot de volle middeleeuwen. De aanwezigheid van relevante archeologische resten uit de late middeleeuwen of jonger is op dit moment echter niet uit te sluiten. Om dit verder te onderzoeken, dient nog een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd te worden.

Programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem

Administratieve gegevens

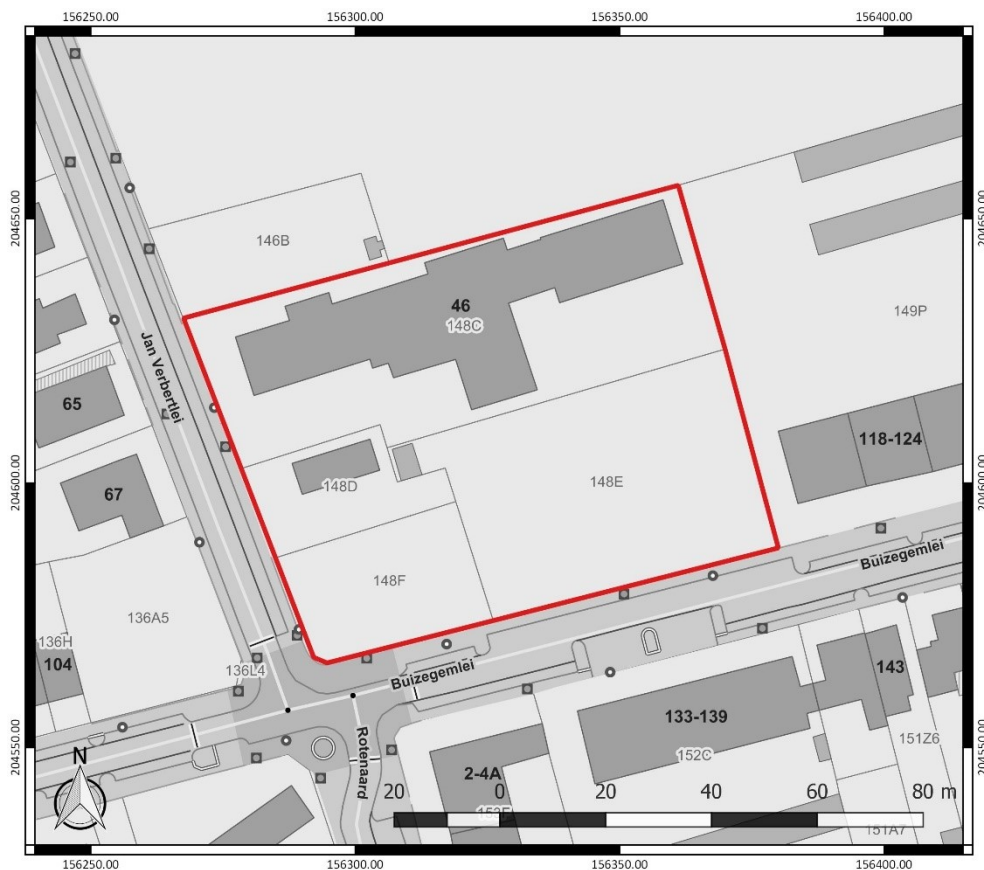
Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Antwerpen, Edegem, Edegem, Jan Verbortlei, Buizegem

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 156268, 204631
- 156361, 204656
- 156380, 204588
- 156292, 204566

Kadastrale percelen: Edegem, Afdeling 2, sectie B, nummers 148C, 148D, 148E, 148F

Kadastraal plan:

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Aanleiding van het vooronderzoek

Zie hoofdstuk 2.3.2 van het verslag van resultaten.

Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Zie hoofdstuk 2.4.4 van het verslag van resultaten.

Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Doelstelling van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem is nagaan of archeologische niveaus aanwezig zijn in het projectgebied en op welke diepte, om een verdere inschatting te kunnen maken van de versturende impact van de geplande werken. Ook dient het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem uitspraken te kunnen doen over de aan- of afwezigheid van een archeologische site binnen het onderzoeksgebied en over het potentieel op kennisvermeerdering.

Volgende onderzoeksvragen dienen te worden behandeld:

- Zijn archeologische sporen aanwezig binnen het onderzoeksgebied en zo ja, wat is de precieze afbakening ervan in de ruimte en in de tijd?
- Wat is het type vindplaats (bewoning, begraving, ...), aanwezig binnen het onderzoeksgebied?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen archeologische sporen?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen materiële cultuur?
- Wat is de potentiële kenniswinst van een eventuele opgraving?
- Zijn er sporen aanwezig die inzicht kunnen verschaffen in het ontstaan en de ontwikkeling van de dorpskern van Edegem en zijn periferie?
- Is er mogelijkheid tot behoud *in situ* en zijn er eventuele maatregelen nodig om aan het behoudsprincipe te voldoen?
- Indien behoud *in situ* van het archeologisch erfgoed onmogelijk of onwenselijk is in het kader van de geplande bodemingrepen: kan een afbakening gemaakt worden van bepaalde delen van het terrein die voorafgaand aan de werkzaamheden moeten onderzocht worden?

Onderzoeksmethode

De keuze van de methode voor verder vooronderzoek wordt gebaseerd op de volgende vier criteria:

1° is het MOGELIJK deze methode toe te passen op dit terrein?

2° is het NUTTIG deze methode toe te passen op dit terrein (levert het iets op)?

3° is het overdreven SCHADELIJK voor het bodemarchief deze methode toe te passen op dit terrein?

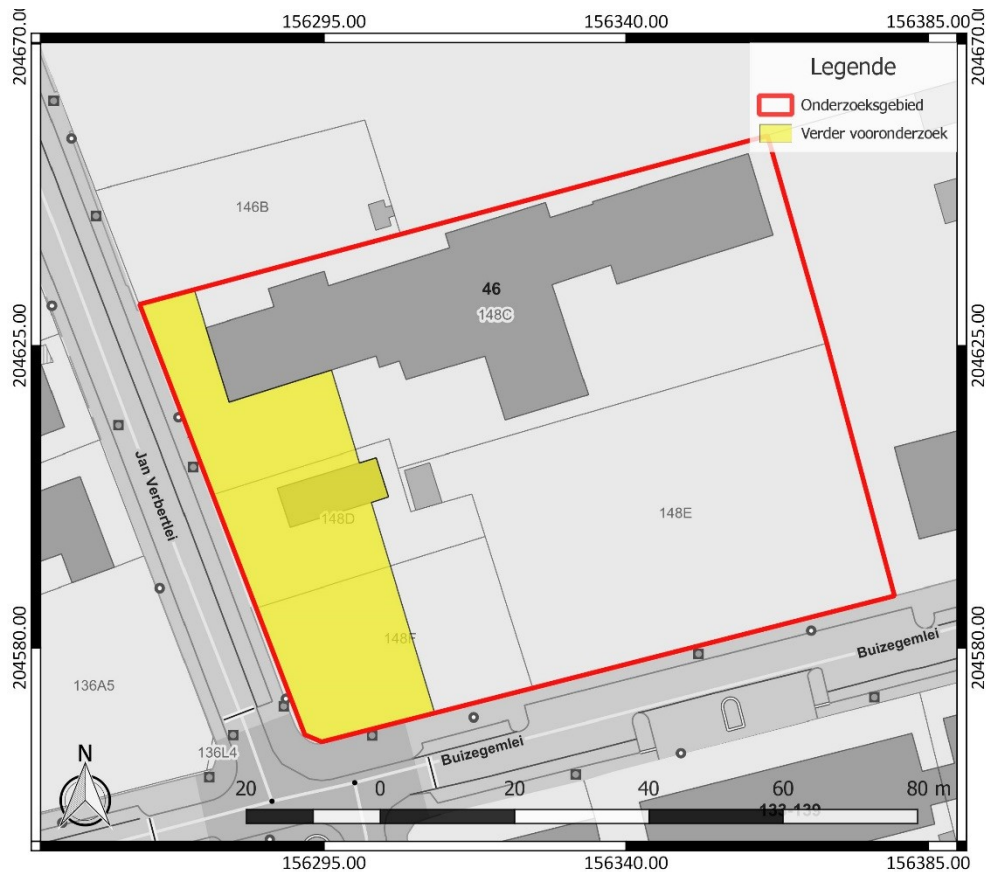
4° is het NOODZAKELIJK deze methode toe te passen op dit terrein (kosten-batenanalyse)?

Na het landschappelijk bodemonderzoek laten de vastgestelde bodemopbouw en de daaraan gerelateerde relevante archeologische niveaus toe de archeologische verwachtingen voor het terrein bij te stellen. Op basis van de vastgestelde bewaring van de natuurlijke aardkundige eenheden op het terrein blijkt het potentieel op een steentijd artefactensite zeer klein tot onbestaande. Verder archeologisch vooronderzoek in functie van steentijd artefactensites is dan ook weinig zinvol. Het potentieel op kennisvermeerdering is daarvoor te beperkt. Hetzelfde geldt voor geofysisch onderzoek omdat dit geen informatie oplevert over de datering van de gedetecteerde fenomenen en voor een veldkartering omdat de archeologische verwachting reeds voldoende gespecificeerd is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek en landschappelijke booronderzoek.

De bewaring van het bodemarchief maakt dat de kans op relevante archeologische sporen uit de periode voor de late middeleeuwen klein is. De aanwezigheid van sporen vanaf de late middeleeuwen is echter niet uit te sluiten. Om na te gaan of er nog relevante archeologische sporen aanwezig zijn op het terrein, is bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig in de zones waar bodemingrepen gepland worden. De meest aangewezen onderzoeksmethode daarvoor is de uitvoering van een proefsleuvenonderzoek. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

De onderzoekszone beslaat steeds de oppervlakte van ca. 1276 m², zoals die afgebakend is op basis van het uitgevoerde bureauonderzoek (Figuur 2).

De onderzoeksdoelen zijn succesvol bereikt wanneer de vooropgestelde onderzoeksvragen en de bijkomende onderzoeksvragen die opgesteld worden naar aanleiding van elk assessment beantwoord zijn.

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied met aanduiding van de zone waar bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig is (geel), geprojecteerd op het GRB (www.geopunt.be)

Onderzoekstechnieken

Het bodemarchief dient onderzocht te worden totdat alle aardkundige eenheden onderzocht zijn waarin archeologische sites in primaire positie kunnen voorkomen, die relevant zijn voor de vraagstellingen van het onderzoek.

Proefsleuvenonderzoek

Voor de gehanteerde onderzoekstechnieken is hoofdstuk 8.6 van de Code van Goede Praktijk van toepassing. Er wordt gewerkt met continue, parallelle proefsleuven. In dat geval heeft het gebruik van 2 m brede sleuven met een tussenafstand van 15 m een hogere trefkans dan 4 m brede sleuven met een tussenafstand van 20 m.¹

De noordelijke helft van de te onderzoeken zone bestaat uit een deel onverharde speelplaats van een school en een smalle voortuin. Aangezien de school in gebruik blijft (er is een poort aanwezig en een omheining rond de voortuin), is het voor de veiligheid van de kinderen en het personeel niet opportuun om het hekwerk te verwijderen en een proefsleuf te graven langs de doorgang naar de speelplaats en het schoolgebouw. Proefsleuven in het zuidelijke deel van de te onderzoeken zone

¹ Haneca *et al.* 2016, 48

(ca. 654 m²), dat bestaat uit akkerland, zijn wel mogelijk zonder veiligheidsrisico's. We stellen voor om twee proefsleuven aan te leggen in het zuiden van de te onderzoeken zone. Enkel indien er zich nog relevante archeologische sporen bevinden in de zuidelijke zone die verder onderzocht dienen te worden, dienen ook in het noorden van het onderzoeksgebied nog proefsleuven aangelegd te worden. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de verwachte aanwezigheid van kabels en leidingen tussen het schoolgebouw en de straat.

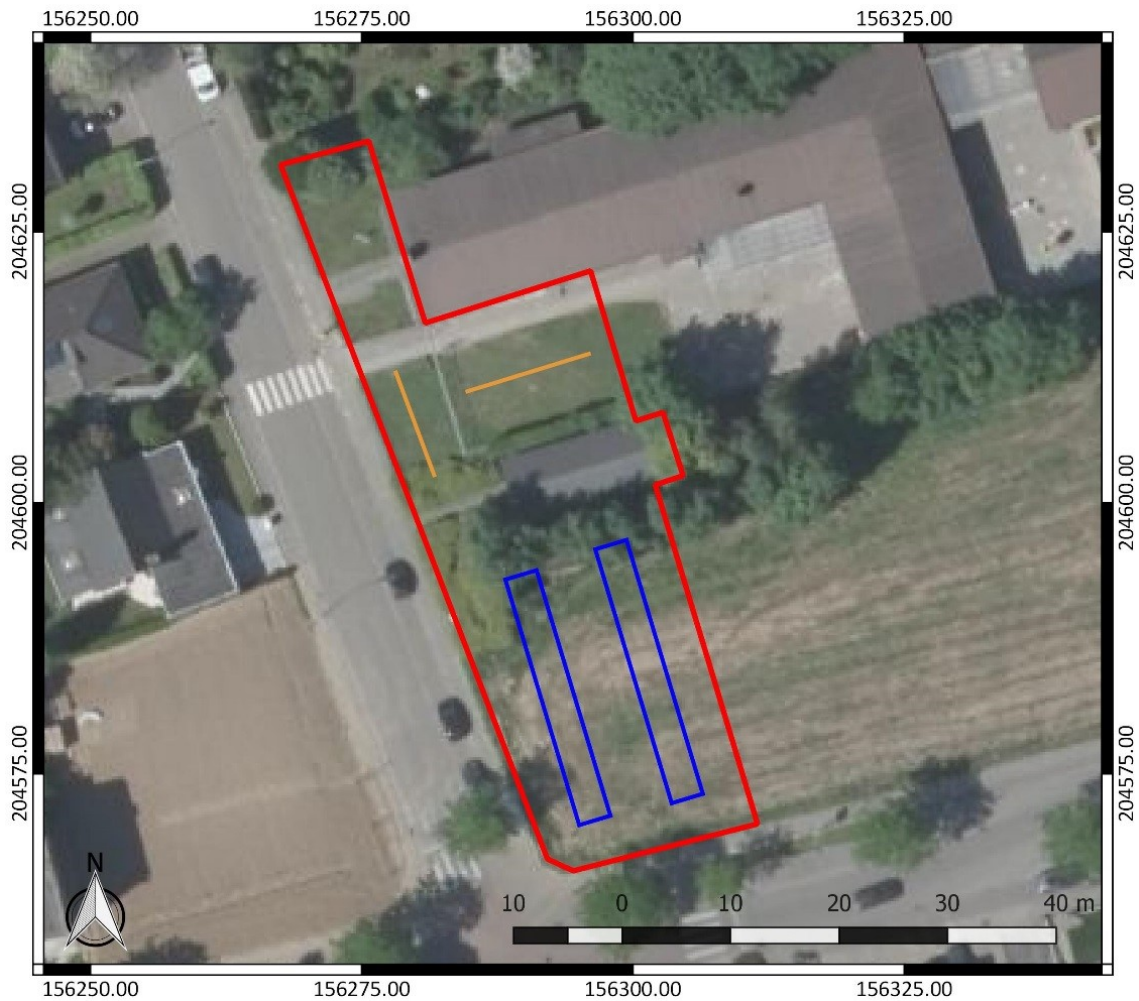
De proefsleuven hebben een maximale tussenafstand van middelpunt tot middelpunt van 15 m. De beoogde oppervlakte die onderzocht dient te worden door middel van proefsleuven, bedraagt minimaal 10 %. Dit wordt behaald aan de hand van het vooropgestelde sleuvenplan, dat voorziet in 70 lopende m proefsleuven, indien er op het zuidelijke gedeelte van het onderzoeksgebied proefsleuven van **2,5 m** breed gegraven worden. De sleuven in het noorden van het terrein, die deel uitmaken van een eventuele tweede fase, dienen minimaal 2 m breed te zijn.

Voor een goede selectie moeten de proefsleuven aangevuld worden met kijkvensters en/of dwarssleuven. De oppervlakte hiervan bedraagt minimaal 2,5 % van het onderzoeksgebied. De zijden van de kijkvensters meten maximaal 13 x 13 m. De kijkvensters en/of dwarssleuven moeten voldoende groot zijn om de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden.

De globale topografie van het terrein is vrij vlak. Het lijkt het meest aangewezen om de proefsleuven aan te leggen met een noordnoordwest-zuidzuidoost oriëntatie, rekening houdend met de oriëntatie van de grenzen van de zone die onderzocht dient te worden aan de hand van proefsleuven. Op die manier kan het proefsleuvenonderzoek efficiënt uitgevoerd worden.

Figuur 3: Inplanting van de proefsleuven (eerste fase blauw, mogelijke tweede fase oranje), weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Figuur 4: Inplanting van de proefsleuven (eerste fase blauw, mogelijke tweede fase oranje), weergegeven op de kleurenorthofoto (www.geopunt.be)

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn momenteel geen afwijkingen voorzien ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

Bibliografie

Haneca, K./S. Debruyne/S. Vanhoutte/A. Eryvnc, 2016: *Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie*, Brussel.